

[Undervisnings- og forskningsministeren]

vedtog styrelsesloven for universiteter og højere læreanstalter.

Der er siden sket mindre justeringer i både adgangsreguleringen og styrelsesloven, men i alle hovedtræk har den lovgivning, som har dannet rammerne omkring en væsentlig del af de videregående uddannelser, været uændret siden midten af 70'erne.

I de år, der er gået, er der sket en væsentlig omstilling af denne del af uddannelsessystemet, og vigtige områder er blevet udbygget.

Men årene har også vist, at adgangsregulering efter de hidtidige principper i sit kølvand skaber store problemer. Der er et stort og voksende antal afviste ansøgere, og adgangsbestemmelserne udsættes for berettiget kritik.

Og jeg må konstatere, at det store frafald og de meget lange faktiske studietider, som traditionelt har præget uddannelserne på danske universiteter og højere læreanstalter, fortsat er til stede.

Tilsvarende er der sider af styrelsesloven, der synes at blive mere og mere problematiske. Det styrelsessystem, der blev vedtaget af Folketinget i begyndelsen af 70'erne, har vanskeligt ved at imødekomme 90'ernes krav til kvalitetssikring og omstillingsevne i en tid med knappe ressourcer.

Der er således god grund til at tage nogle af de grundlæggende forhold, der i dag gælder for de videregående uddannelser, op til kritisk vurdering.

Med denne redegørelse lægger jeg op til bred debat om de mest påtrængende problemer omkring de videregående uddannelser, og jeg vil fremlægge nogle sigtspunkter for de kommende års politik på området, som jeg håber Folketinget vil kunne tilslutte sig.

2. Kort resumé

Redegørelsen beskriver de videregående uddannelsers aktuelle situation og peger på 3 uddannelsespolitiske hovedtemaer:

- 1) Institutionernes selvforvaltning og ledelse.
- 2) Kvaliteten af uddannelserne.
- 3) Adgangsbegrænsningen.

I sammenhæng med disse hovedtemaer foreslår jeg nogle konkrete initiativer:

- Styrkelse af institutionernes ledelse gennem forsøg med friuniversiteter og evt. en mere omfattende ændring af styrelsesloven.

- Nedbringelse af alt for høje frafaldsprocenter og studietider gennem øgede krav til studieintensitet og -kvalitet.
- Mere præcise krav til de studerendes forudsætninger ved indgangen til uddannelserne.
- Flere uddannelsespladser ved at flytte pladser fra lange uddannelser til kortere uddannelser.
- Øget udbud af deltidsuddannelsespladser, med mulighed for at man gennem deltidsstudier kan kvalificere sig til en plads på en fuld-tidsuddannelse.
- Nye adgangsbegrænsningsregler, der giver de unge bedre muligheder for at gå direkte fra studentereksamen til videregående uddannelse, og som udvælger de studerende efter mere relevante kriterier.

3. Omstillingen af uddannelserne

Der er i perioden siden adgangsreguleringens indførelse i 1976, som det fremgår af bilaget (tabel 1), sket en betydelig omstilling af tilgangen.

Denne omstilling er sket ved, at der løbende er flyttet pladser fra uddannelser med dårlige beskæftigelsesmuligheder til uddannelser med gode beskæftigelsesmuligheder, og der er sket en kraftig udbygning af især ingeniøruddannelserne og de erhvervsøkonomiske uddannelser.

Ved revisioner af uddannelsesbekendtgørelserne er der lagt vægt på at opnå den størst mulige fleksibilitet i uddannelsernes tilrettelæggelse. Hensigten er at gøre det muligt for institutionerne løbende at justere uddannelsernes indhold, uden at det kræver bekendtgørelsesændringer, og at gøre det muligt for de studerende at vælge uddannelsesforløb, der er tilpasset den enkeltes muligheder og ønsker på arbejdsmarkedet.

Endvidere er det et mål at sikre et bredt spektrum af beskæftigelsesmuligheder ved den enkelte uddannelse, således at de færdiguddannede ikke er afhængige af udviklingen på et snævert afgrænset hjørne af arbejdsmarkedet.

En større fleksibilitet er på denne måde blevet indbygget i uddannelserne på en række områder, bl.a. ved en omfattende strukturreform af de humanistiske uddannelser i 1985. En tilsvarende strukturreform ved de naturvidenskabelige uddannelser vil blive gennemført i 1989.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Ledigheden har, bl.a. som et resultat af denne omstillingsproces, ved stort set samtlige uddannelser været faldende siden 1984, og der er nu, som det fremgår af bilaget (tabel 1), relativt få uddannelser, der har store ledighedsprocenter.

Ledighedsproblemerne er nu hovedsagelig koncentreret omkring de humanistiske uddannelser på universiteterne, hvor ledigheden stadig er uacceptabelt høj.

Samtidig er der stort set fuld beskæftigelse for ingeniører og kandidater i de fleste naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fag.

4. Uddannelsesstrukturen

Det videregående uddannelsessystem omfatter uddannelser på 4 niveauer:

- KVVU-niveau (Kort Videregående Uddannelse). 1-2-årige uddannelser, oftest ved handelsskoler og tekniske skoler.
- Mellemniveau eller bachelorniveau. Normalt 3-årige uddannelser, f.eks. ved seminarier, teknika, handelshøjskoler og sociale højskoler. Også universiteterne udbyder i et vist omfang uddannelser på mellemniveauet.
- Kandidatuddannelser. Normalt 5-årige uddannelser placeret ved højere uddannelsesinstitutioner.
- Forskeruddannelse. 2-3-årig PhD-(licentiat-)uddannelse oven på kandidatniveauet.

I de senere år er flere af de længste *kandidatuddannelser* blevet forkortet for at skaffe ressourcer til flere uddannelsespladser til dem, der ikke har kunnet få plads på uddannelserne.

Målet er, at kandidatuddannelser så vidt muligt ikke skal være normeret til mere end 5 år. Der er stadig nogle uddannelser, der er længere, og hvor studietiden vil kunne sættes ned. Der er dog visse uddannelser, bl.a. lægeuddannelsen, hvor en studietid på over 5 år fortsat vil være nødvendig på grund af særlige autorisationsforhold.

Med *bachelor*-bekendtgørelsen, der netop er trådt i kraft, indføres bachelorgraden som et afstigningstrin ved de lange uddannelser.

De, der er optaget på en kandidatuddannelse, får dermed mulighed for at vælge at stige af på et bachelorniveau undervejs.

Samtidig kan universiteter og læreanstalter nu etablere nye, særligt tilrettelagte 3-årige bacheloruddannelser.

Mange af de *korte videregående uddannelser*, som findes ved handelsskoler og tekniske skoler, er relevante uddannelsesstilbud til mange unge med en studenter- eller hf-eksamen. Disse uddannelser må udbygges, og der må skabes en bedre sammenhæng mellem disse KVVU-uddannelser og de uddannelser, der findes ved de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner.

For tiden arbejder det såkaldte Handelsudvalg på forslag til bedre sammenhæng mellem handelsskolernes og handelshøjskolernes uddannelser. En tilsvarende sammenhæng bør overvejes på andre områder.

5. Forskningen og uddannelserne

Universiteter og højere læreanstalter er samtidig forskningsinstitutioner. Jeg skal ikke her komme nærmere ind på de forskningspolitiske problemer, idet jeg henviser til den forskningspolitiske redegørelse, men blot omtale nogle forhold omkring sammenhæng mellem forskning og uddannelse.

Uddannelserne på kandidatniveau er forskningsbaserede uddannelser. Disse uddannelser får deres særlige kvalitet gennem forskningstilknytningen, og det er fra kandidatuddannelserne, at kommende forskere rekrutteres.

En egentlig forskeruddannelse i form af et mere struktureret licentiatstudium (eller PhD-studium, som det nu benævnes) er under opbygning ved de højere uddannelsesinstitutioner, oftest i samarbejde med Forskerakademiet. Samtidig har forskeruddannelsen i stigende grad fået et internationalt islæt.

Hidtil har der ikke været afsat særlige ressourcer til forskeruddannelsen i institutionernes budgetter. Det er imidlertid nødvendigt at overveje at ændre dette, fordi forskeruddannelsen lægger beslag på en voksende del af institutionernes ressourcer.

Forskerrekrutteringsplanen sikrer en løbende nyrekruttering af forskere til alle forskningsinstitutioner og -områder. Den ændring af stillingsstrukturen, der blev indført i forbindelse med planen, har skærpet kvalitetskravene gennem krav om kvalifikationer på licentiatniveau ved forskeransættelse.

Sammenhængen mellem kandidatuddannelse, forskeruddannelse og forskning er på denne måde blevet væsentligt styrket. Men der er og vil fortsat være betydelige forskelle i omfanget af de forskningsressourcer, som de enkelte institutioner råder over.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Det må understreges, at forskningstilknøytning ikke er nogen nødvendig betingelse for, at man kan udbyde videregående uddannelse. En række meget søgte og velrenommerede uddannelser på mellemniveau tilbydes ved institutioner uden forskning – teknika, handelshøjskoleafdelinger, sociale højskoler, seminarier m.fl.

Forskning og forskeruddannelse er i sit væsen elitepræget, og det er nødvendigt at samle forskningen i tilstrækkelig store miljøer og at give disse de bedst mulige vilkår.

6. De økonomiske rammer

Bevillingerne til de videregående uddannelser fordeles efter en budgetmodel, der tildeler de enkelte institutioner ressourcer til undervisning efter antallet af studietrinstilvækster.

Studietrinstilvækster er en registrering af de eksaminer, de studerende består. Hovedprincippet er således, at institutionerne får bevillinger i forhold til antallet af »effektive« studerende, mens studerende, der falder fra eller ikke er studieaktive, ikke udløser ressourcer.

Herudover får universiteter og læreanstalter bevillinger til forskning.

Der er i de senere år sket en betydelig effektivisering af uddannelserne. Det fremgår af udviklingen i de såkaldte S/L-ratioer, dvs. forholdet mellem antallet af studietrinstilvækster og antallet af lærerårsværk, se bilaget (tabel 2).

Kravet til effektivisering vil blive øget i de kommende år. Finanslovsforslaget for 1989 angiver udviklingen for den samlede budgetramme for de videregående uddannelser under Direktoratet for de Videregående Uddannelser i bilaget (tabel 3).

Den faldende bevillingsramme er et led i regeringens bestræbelser på at begrænse de offentlige udgifter. *Men uddannelseskapaaciteten vil ikke falde tilsvarende.* Det store søgningspres ved uddannelserne gør det nødvendigt at opretholde det nuværende antal uddannelsespladser og helst – om muligt – udvide kapaciteten for at give plads til flere unge.

Hvis dette skal lade sig gøre, må uddannelsespladserne gøres billigere, f.eks. ved at give større vægt til kortere uddannelser.

7. Nogle hovedlinier for de kommende år

I det foregående har jeg skitseret nogle hovedlinier i den udvikling, de videregående ud-

dannelser har gennemløbet i 1980'erne, og de stramme økonomiske vilkår, der vil være gældende i de kommende år.

Det følgende vil blive koncentreret om 3 hovedtemaer, som må stå i forgrunden, når uddannelsespolitikken for de kommende år skal tilrettelægges. Det er

- 1) Institutionernes selvforvaltning og ledelse
- 2) Kvaliteten af uddannelserne
- 3) Adgangsbegrænsningen.

8. Selvforvaltning og stærkere ledelse

Ministeriets generelle politik går ud på en øget decentralisering og en højere grad af selvforvaltning på institutionerne.

Universiteter og højere læreanstalter har traditionelt haft et betydeligt selvstyre. Undervisningsministeriets styring af disse institutioner er en mål- og rammestyrt, hvor institutionerne har en betydelig selvstændig kompetence inden for de økonomiske og indholdsmæssige rammer, som afstikkes af ministeriet.

Institutionernes selvforvaltning skal – så vidt det overhovedet er muligt – yderligere understreges og udbygges.

De senere års store omstillingsbehov og stramminger af bevillingerne stiller store krav til institutionernes ledelse. De styringsmekanismer, der foreskrives i styrelsesloven, gør det i mange tilfælde vanskeligt for institutionerne at leve op til disse krav.

Det store frafald, som fortsat præger mange uddannelser, er til en vis grad et udtryk for, at de organer, der skulle overvåge uddannelserne, i første række studienævnene, ikke har kunnet leve op til deres opgave.

Endvidere havde man ved styrelseslovens udformning ikke kunnet forudse den store – og glædelige – vækst, der er sket i institutionernes samspil med omverdenen.

Indtægtsdækket virksomhed, samarbejdsaftaler med erhvervsvirksomheder og uddannelsesaktiviteter på tværs af institutionsgrænser spiller en kraftigt voksende rolle, og disse aktiviteter er ofte vanskelige at indpasse på en tilfredsstillende måde under styrelseslovens rammer. Udviklingen på institutionerne er således på en række punkter løbet fra styrelsesloven.

Kritikken mod styrelsesloven er derfor voksende. Senest har OECD ved en evaluering af dansk forskningspolitik peget på lovens svagheder.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Jeg vil i denne samling fremsætte et forslag til en ændring af styrelsesloven, som gør det muligt at lave forsøg med andre styringsmekanismer end dem, loven foreskriver, med henblik på forsøg med »friuniversiteter«.

Men tiden har længe været moden til en mere gennemgribende ændring af styrelsesloven.

Jeg vil derfor undersøge, om der er politisk grundlag for en mere omfattende ændring af loven i 1989-90-samlingen.

9. Kvalitet

Det er en vigtig målsætning at sikre kvaliteten i uddannelser og forskning. Kvalitetssikring er institutionernes ansvar, men der stilles fra ministeriet og omgivelserne i øvrigt krav til kvalitetsniveauet. Det er Undervisningsministeriets ansvar at overvåge, at disse krav opfyldes, og at de bevillinger, der gives til institutionerne, anvendes tilstrækkelig effektivt, således at der ikke alene opnås det størst mulige antal uddannelsespladser, men at disse uddannelsespladser også opfylder de kvalitetskrav, som samfundet og de studerende med rimelighed må stille.

Lave gennemførelsesprocenter, alt for lange faktiske studietider og stor arbejdsløshed er tegn på manglende kvalitet i en uddannelse.

Ved alt for mange uddannelser, især på universiteterne, er kvaliteten målt med denne målestok ikke tilfredsstillende.

Efter SU-reformen kan store overskridelser af de normerede studietider ikke længere bortforklares med de studerendes dårlige økonomiske forhold. Derfor har jeg i 1987 meddelt institutionerne, at med SU-reformens ikrafttræden skal det være det normale, at de studerende gennemfører på normeret tid.

Det er ledelsens pligt at sikre hurtig indberetning til SU i tilfælde, hvor studiet forsømmes, således at SU-udbetalingerne midlertidigt kan udskydes (medmindre der er tale om studieskift eller ikkebestået eksamen, som giver mulighed for i alt ét års ekstra SU (max.)).

Det faglige landsudvalg for de naturvidenskabelige uddannelser har fremlagt en rapport, der påpeger de store frafaldsproblemer ved disse uddannelser og giver forslag til, hvorledes de naturvidenskabelige uddannelser kan effektiviseres. På grundlag af denne rapport er formændene for de faglige landsudvalg blevet bedt om mere generelt at forberede et initiativ til kvalitetssikring i uddannelserne.

Dette indebærer bl.a., at der må stilles mere præcise – og ofte også større – krav til kvaliteten af den undervisning, der gives ved de videregående uddannelser.

Vi løser ingen problemer ved hvert år at lukke et stort antal unge ind på uddannelser, hvor 60-70 pct. falder fra i løbet af de første år for derefter at stille sig op i uddannelseskøen igen. Der er brug for øgede ambitioner, hvad undervisningen angår, og der skal stilles større krav til studieintensitet og -kvalitet.

Der skal altså stilles større krav til undervisningen, men der skal også stilles større krav til de studerende.

Vi må sikre os, at de studerende har de nødvendige faglige forudsætninger for at gennemføre uddannelserne. Specielt ved de lange kandidatuddannelser må de faglige krav være høje, og vi gør de unge en bjørnetjeneste, hvis vi giver dem adgang til uddannelser, de reelt ikke har chancer for at gennemføre.

Derfor blev der i 1987 indført krav om en minimumskaraktter på 6 i fagene fysik og matematik for at få adgang til en ingeniøruddannelse.

Men dette er næppe tilstrækkeligt. Det kan blive nødvendigt at stramme disse karakterkrav, og det er ligeledes nødvendigt at overveje at indføre tilsvarende krav om minimumskaraktter i visse fag ved andre uddannelser, hvor frafaldet er for stort.

10. Adgangsbegrænsningen: Behov for flere uddannelsespladser

Antallet af ansøgere til de videregående uddannelser har været voksende gennem de senere år. På trods af gentagne udvidelser af antallet af uddannelsespladser har antallet af afviste været stigende. I 1988 var der omkring 12.800 afviste ansøgere til uddannelserne under den koordinerede tilmelding. Heraf var de 2.400 afviste ved den 1-årige højere handelseksamen, der ikke tidligere var med i den koordinerede tilmelding. Søgningen til de øvrige uddannelser under den koordinerede tilmelding har udviklet sig som vist i bilaget (tabel 4).

En stor del af ansøgerne og dermed også de afviste er ikke unge, der lige har taget studentereksamen, men derimod lidt ældre personer, hvilket fremgår af bilaget (tabel 5).

Der er igangsat en undersøgelse af de afviste ansøgers situation.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Den seneste undersøgelse fra 1983 viste, at i oktober 1983 modtog 7,1 pct. af de afviste ansøgere fra sommeroptagelsen samme år arbejdsløshedsdagpenge, mens 11,1 pct. fik bistandshjælp. 62,4 pct. havde erhvervsarbejde som hovedindkomst.

Undersøgelsen viste endvidere, at de fleste af de afviste, der fik dagpenge eller bistandshjælp i oktober 1983, også fik disse ydelser, før de søgte optagelse.

Selv om undersøgelsen er 5 år gammel, er der ingen grund til at antage, at disse forhold har ændret sig væsentligt siden. Ud fra 1983-undersøgelsens resultater kan man forvente, at der blandt dette års 12.800 afviste ansøgere kun vil være ca. 450, som efter afvisningen går over til at modtage arbejdsløshedsdagpenge eller bistandshjælp.

Der er således ikke nogen grund til at antage, at det store antal afviste medfører store forøgelser af de sociale udgifter.

En søgningsprognose udarbejdet af Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske kontor peger på et meget beskedent fald i søgningen i de nærmest kommende år. Et kraftigt fald kan tidligst forventes efter 1995. Vi må således forvente, at der også i de nærmest kommende år vil være et betydeligt søgningspres på de videregående uddannelser.

Idealet er fri adgang, således at alle kvalificerede ansøgere kan få deres uddannelsesønske opfyldt. Men dette vil ikke kunne lade sig gøre foreløbig.

For det første er det ikke *økonomisk muligt* at udvide antallet af pladser så meget, at der kan opnås fri adgang. Bl.a. har SU-reformen øget udgifterne pr. uddannelsesplads væsentligt. Og pengene bliver ikke flere. Også de videregående uddannelser må som nævnt bidrage til bestræbelserne på at begrænse de offentlige udgifter.

For det andet retter en del af søgningen sig mod *uddannelser, hvor ledigheden fortsat er meget høj*, især humaniora. Her vil det være uforvarligt at udvide antallet af pladser, fordi en gennemført uddannelse nærmest vil forøge risikoen for arbejdsløshed for de pågældende.

Vi må derfor leve med, at der er og vil være en række uddannelser, hvor der ikke er plads til alle. Dette er jo heller ikke anderledes, end hvad der gælder mange andre steder i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet. Og

det er også til at leve med, hvis vi i øvrigt kan tilbyde de unge rimelige og relevante uddannelsesmuligheder.

Indsatsen mod adgangsbegrænsningen skal derfor bestå i at give plads til flest muligt unge ved at *omstille* udbudet af pladser inden for de givne økonomiske rammer, således at der udbydes *flere* pladser ved uddannelser, der er *mindre* omkostningskrævende, og som giver *gode* beskæftigelsesmuligheder.

Dette kan ske ved et øget udbud af *kortere uddannelser* (bacheloruddannelser eller korte videregående uddannelser) eller af *deltidsuddannelser*.

Bacheloruddannelser

Den nye bachelorbekendtgørelse giver universiteter og læreanstalter mulighed for at oprette nye bacheloruddannelser.

Et øget udbud af pladser ved sådanne uddannelser er én af mulighederne for at øge kapaciteten.

Der er fra erhvervslivet blevet peget på, at der er beskæftigelsesmuligheder for bacheloruddannede i naturvidenskabelige fag, men også på andre fagområder kan der være muligheder for bacheloruddannede.

Tilbud om nye bacheloruddannelser skal henvende sig til de unge, der ønsker at få en kortere uddannelse. Der bør være mulighed for at gå videre i en kandidatuddannelse, men det vil kun være en mindre del af de bacheloruddannede, der får denne mulighed. Hvis adgang til efterfølgende kandidatuddannelse skal være en ret for alle bachelors, vil uddannelsesforløbet jo blive næsten lige så dyrt som ved de nuværende kandidatuddannelser.

Korte videregående uddannelser

Oprettelsen af flere pladser på korte videregående uddannelser, som typisk vil være placeret uden for universiteter og læreanstalter, er en anden mulighed som supplement til eller erstatning for bacheloruddannelser.

Jeg vil i den kommende tid overveje, om der skal oprettes nye videregående uddannelser ved handelsskolerne. Sådanne uddannelser skal i givet fald være et tilbud til de mange studenter og h^øere, der ønsker en erhvervsorienteret uddannelse, og som i dag har vanskeligt ved at få plads på de overfyldte handelshøjskoler.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Det kan også blive aktuelt at opbygge kortere videregående uddannelser på andre fagområder, f.eks. hvis universiteter og læreanstalter ikke ønsker at oprette bacheloruddannelser.

Deltidsuddannelser

Der er i dag kun få videregående uddannelser, der er tilrettelagt som deltidsundervisning (HD, ED, 1-sproglig korrespondent).

Et udbud af deltidsuddannelsespladser vil være et relevant tilbud til de mange lidt ældre ansøgere, der søger videregående uddannelse, især inden for humaniora og samfundsvidenskab.

Mange af disse ansøgere har fuldtidsjob og vil måske foretrække en uddannelse, der kan forenes med jobbet. Disse deltidspladser vil være væsentlig billigere end de sædvanlige fuldtidsuddannelser, fordi der ikke skal gives SU. Endvidere vil det være rimeligt med en deltagerbetaling, f.eks. svarende til, hvad der i dag gælder ved merkonomuddannelsen.

Til gengæld skal deltidsuddannelserne tilrettelægges, så de kan gennemføres sideløbende med et fuldtidsjob, og med en vis deltagerbetaling vil det være muligt som hovedregel at sikre plads til alle kvalificerede ansøgere på deltidsuddannelserne, sådan som der i dag er fri adgang ved HD- og merkonomuddannelserne.

Personer, der gennemfører en del af f.eks. en kandidatuddannelse på deltid, bør så vidt muligt have adgang til at fortsætte uddannelsen i den sædvanlige fuldtidsuddannelse. Herved bliver det muligt for personer, der på grund af adgangsbegrænsning ikke kan komme ind på en ønsket fuldtidsuddannelse, gennem deltidsuddannelse at kvalificere sig til senere optagelse på fuldtidsuddannelsen.

De nye tilbud om deltidsuddannelser skal også rumme mulighed for at tage *dele* af uddannelsen eller særlige enkeltkurser på deltidsbasis. Dette vil være med til at imødekomme de kommende års voksende behov for efter- og videreuddannelse.

Herved bliver udbygningen af deltidsuddannelserne et første skridt mod etablering af et egentligt system for åbent universitetsundervisning, som også vil kunne omfatte udvikling af systemer for fjernundervisning m.v.

Jeg vil i denne folketingsssamling fremsætte lovforslag om deltidsuddannelser.

11. Adgangsbegrænsningen: Nye adgangsbegrænsningsregler

Adgangsbegrænsningsreglerne er de regler, der angiver, hvem der skal optages, hvis der ved en uddannelse er flere ansøgere, end der er plads til. Disse regler, der stort set har været uændrede siden adgangsbegrænsningens indførelse, er i de senere år blevet udsat for en voksende og berettiget kritik, først og fremmest af følgende grunde:

- Den enkelte har meget få muligheder for at forbedre sine chancer, hvis studentereksamensgennemsnittet – uanset hvor gammelt det er – er for lavt.
- Reglerne tager (stort set) ikke hensyn til andre kvalifikationer end studentereksamensgennemsnittet. Derfor sker det ikke sjældent, at ansøgere, der ud fra en individuel bedømmelse synes særdeles velkvalificerede, afvises til fordel for mindre kvalificerede.
- Reglerne om erhvervs erfaring som kvalificerende er urimelige, fordi erhvervs erfaring som oftest er irrelevant for uddannelsen. Endvidere er reglerne komplicerede og besværlige at administrere.

Tiden er derfor nu inde til at ændre reglerne, så de bliver mere rimelige.

Jeg må understrege, at vi *ikke afskaffer adgangsbegrænsningen* ved at ændre adgangsbegrænsningsreglerne.

Skal vi have mindre adgangsbegrænsning, kan det kun ske ved at oprette flere uddannelsespladser, og jeg har ovenfor angivet, hvorledes dette kan ske.

Men de indlysende urimeligheder, der er i de nuværende adgangsbegrænsningsregler, må også fjernes, selv om vi ikke derved skaffer plads til flere.

Jeg vil ikke her komme med et detaljeret forslag til nye adgangsbegrænsningsregler, men vil angive nogle af de elementer, der kan indgå i et nyt regelsæt:

- 1) Der skal skabes bedre muligheder for, at de unge kan gå direkte fra studenter/hf-eksamen til en videregående uddannelse. Studentereksamensgennemsnittet skal fortsat kunne være udvælgelseskriterium for nybakte studenter og hf'ere.
- 2) Erhvervs erfaringskriteriet skal afskaffes. Lodtrækning skal under ingen omstændigheder anvendes.

[Undervisnings- og forskningsministeren]

- 3) De mange lidt ældre ansøgere skal vurderes på deres reelle kvalifikationer og ikke som i dag hovedsaglig på deres studentereksamenskarakter.
- 4) Institutionerne skal have større indflydelse på optagelsesproceduren. Dette kan f.eks. ske ved at give institutionerne adgang til at udvælge de lidt ældre ansøgere efter en konkret vurdering, f.eks. på grundlag af interview eller adgangsprøver. Dette kan måske ende med at blive reglen i stedet for undtagelsen.
- 5) Der skal være mulighed for via deltidsstudier at kvalificere sig til en plads. Derved kan alle få en reel mulighed for at realisere et stærkt ønske om en ganske bestemt uddannelse.

Ændrede optagelsesregler efter disse retningslinier vil kunne træde i kraft i 1990.

Ved at reservere en større del af pladserne til de yngre ansøgere opnår man følgende:

- at det bliver lettere at komme ind på en uddannelse lige efter studentereksamen. Især ved samfundsvidenskabelige og humanistiske uddannelser, hvor der er mange ældre ansøgere, vil kvotienterne blive væsentligt lavere.

- at de optagne ved uddannelserne gennemgående bliver yngre. Dette vil give yngre kandidater og dermed bedre beskæftigelsesmuligheder og højere gennemførelsesprocenter, da frafaldet oftest er størst hos de ældre studerende.

Prisen bliver selvfølgelig, at det bliver vanskeligere for de ældre ansøgere at komme ind. Til gengæld vil disse ikke længere blive vurderet ud fra en studentereksamenskarakter, men mere relevante kriterier. Det vil give bedre muligheder for den stærkt motiverede og godt kvalificerede ældre ansøger. Hertil kommer, at de ældre ansøgere, der som oftest har beskæftigelse, skal kunne få tilbud om plads på deltidsuddannelser, som eventuelt kan kvalificere til senere optagelse på en tilsvarende fuldtidsuddannelse.

Med de her nævnte ændringer af adgangsbe- grænsningsreglerne og oprettelse af deltidsuddannelser vil vi både kunne give de unge bedre chancer umiddelbart efter studentereksamen og give de lidt ældre ansøgere uddannelsesmuligheder, der er bedre tilpasset netop deres situation.

*Bilag**Tabeller til redegørelse om de videregående uddannelser**Tablet 1: Tilgangen til de videregående uddannelser 1980-88. Ekskl. overbooking.*

	1980	1988	Index = 100 1980	Ledigheds- procent ¹⁾ okt. 1987
Ingeniøruddannelser	2.550	4.240	166	2,9
Naturvidenskabelige uddannelser	1.738	2.680	154	5,1
heraf				
- universiteterne	1.418	2.315	163	-
- landbohøjskolen	320	365	114	-
Samfundsvidenskabelige uddannelser	3.588	6.051	168	
heraf				
- handelshøjskolerne, erhvervsøkonomi	1.023	2.388	233	3,0
- universiteter og centre, økonomi, forvaltning, sociologi m.v.	1.987	3.235	163	
- universiteter, psykologi	255	179	70	16,5
- de sociale højskoler	323	249	77	7,2
Sundhedsuddannelser	1.750	1.341	76	

[Undervisnings- og forskningsministeren]

heraf

– universiteter, læger	850	477	56	2,5
– tandlægehøjskolerne	245	120	49	6,9
– den farmaceutiske højskole	140	160	114	3,3
– terapeut- og jordemoderskole m.v.	415	480	116	3,6
– landbohøjskolen, dyrlæge	100	104	121	2,1
Humanistiske uddannelser	3.874	3.345	86	
– universiteter, teologi	186	362	194	6,0
– universiteter og centre	2.203	1.821	83	16,9
– handelshøjskolerne, erhvervsprog	1.305	952	73	5,7
– journalisthøjskolen	180	210	117	6,6
Pædagogiske uddannelser	6.068	4.942	81	5,6
– seminarier				
Uddannelser i alt	19.568	22.599	112	

¹⁾ Ledighedsberørte i pct. af potentielt udbud.

Tabel 2: S/L-ratioer (målratioer) 1982-89.

	1982	1985	1989
Humaniora	13,0	13,5	14,0
Erhvervsprog	15,0	15,5	17,0
Samfundsvidenskab	20,0	20,0	20,5
Erhvervsøkonomi	17,0	20,0	20,5
Naturvidenskab	7,0	8,5	9,5
Ingeniøruddannelser	7,5	9,0	10,0
Lægevidenskab	13,0	13,5	14,0

Tabel 3: Bevillingsramme til højere og videregående uddannelse (Finanslovens § 08). Forslag til finanslov for 1989.

Finansår	1989	1990	1991	1992
Bevillingsrammer, mio. kr. løbende 1989-niveau	5.418,0	5.387,5	5.290,3	5.230,3

Tabel 4: Søgning til uddannelserne under den koordinerede tilmelding ekskl. 1-årig HHX.

	1986	1987	1988
Ansøgere	34.574	35.987	36.980
Optagne	24.500	25.300	25.500
Antal afviste	9.074	9.687	10.400
Tilsagn om optagelse året efter	1.000	1.000	1.350

Tabel 5: Aldersfordeling for 1. prioritet-ansøgere ved optagelsen 1987:

	Under og = 19 år	20 år	21 år	22 – 23 år	24 – 25 år	26 – 30 år	> 30 år
I alt	4.026	6.607	6.417	7.607	3.768	4.073	3.489
Pct.	11,2	18,4	17,8	21,1	10,5	11,3	9,7

[Undervisnings- og forskningsministeren]

Forskningspolitisk redegørelse af 13/12 88:
(Redegørelse nr. R 9).

Undervisnings- og forskningsministeren (Bertel Haarder):

Omfanget af den danske forskningsindsats

Ressourcerne til forskning og udvikling i Danmark har gennem 1980'erne været konstant stigende i faste priser. De vil i 1988 andrage ca. 11 mia. kr. Af disse udgifter finansierer staten lidt under halvdelen, erhvervslivet lidt over halvdelen.

Traditionelt er Danmark imidlertid et af de mindre forskningsaktive lande i OECD. Vi bruger 1,4 pct. af vort bruttonationalprodukt på forskning og udvikling. Alle vore vigtigste handelspartnere bruger mere, end vi gør.

Hvis man sammenligner Danmark med de mest forskningsaktive industrilande, er den offentlige forskningsindsats ikke væsentlig mindre i Danmark. Derimod er der en tydelig forskel, når det gælder erhvervslivets forskning og udvikling. I lande som USA, Japan, Vesttyskland, Schweiz og Sverige udfører erhvervssektoren 3 gange så megen forskning og udvikling som i Danmark målt i procent af bruttonationalproduktet.

Den høje forskningsaktivitet er ikke den eneste forklaring på væksten i lande som USA, Japan og Vesttyskland. Men der er heller ikke tale om noget tilfældigt sammenfald.

Over de sidste ti år er det danske erhvervslivs forbrug af årsværk til forskning og udvikling steget med ca. 80 pct. Det er imidlertid ikke mere, end produktionen er steget. Der har således ikke været tale om nogen egentlig vækst i forskningsintensiteten.

Regeringen arbejder med dette på adskillige fronter: Der er gennemført forbedrede afskrivningsregler for forskningsudgifter ved deltagelse i visse internationale forskningsprojekter.

Virksomhederne støttes i at gå ind i nationale og internationale samarbejdsprojekter om forskning og udvikling, så risikoen for den enkelte virksomhed bliver mindre. Som eksempler kan nævnes det bioteknologiske forsknings- og udviklingsprogram, Eureka, EF's nye rammeprogram og de nye europæiske rumprojekter. Og endelig indrettes det statslige uddannelses- og forskningssystem, så det både på kort og lang sigt giver erhvervslivets udviklingsmuligheder det bedst tænkelige grundlag.

Dansk forskningspolitik til eksamen

Siden jeg sidst afgav en forskningspolitisk redegørelse til Folketinget, har dansk forskning været til eksamen. Regeringen anmodede OECD om at foretage en uafhængig evaluering af vort forskningssystem.

Fire internationale eksperter udpeget af OECD opregnede i deres rapport en række punkter, hvor man kunne overveje forbedringer. Rapporten kom ikke med færdige løsninger, men har været en god hjælp til at videreføre forbedringen af rammerne for den danske forsknings- og teknologipolitik.

Bedre koordinering

Det er i overensstemmelse med OECD-eksperternes anbefalinger, at regeringen har oprettet et forskningsudvalg, og at jeg som forskningsminister i september 1987 fik særligt ansvar for den tværgående koordinering af forskningspolitikken. Der er sikret en nær sammenhæng med teknologipolitikken ved, at industriministeren er medlem af Forskningsudvalget og jeg af regeringens Erhvervsudvalg.

Med etablering af et informativt statsligt forskningsbudget tilstræbes det for første gang at tilvejebringe et samlet beslutningsgrundlag. Disse årlige oversigter over alle ministeriernes forsknings- og udviklingsbevillinger skal give regeringen det fornødne overblik til at se hele den offentlige indsats i sammenhæng.

Ny forskningsrådsstruktur

OECD-rapporten anbefalede, at der blev skabt en bedre sammenhæng og koordinering i det brogede billede af støtteordninger til forskning og udvikling, og pegede på, at der burde ske forenklinger i strukturen af råd, udvalg og kommissioner på området for at skabe større overskuelighed.

Den nuværende opbygning med seks statslige forskningsråd og Planlægningsrådet for Forskningen har været uændret siden 1973. Opdelingen fulgte den traditionelle fakultetsopdeling på universiteterne.

Regeringen finder, at tidspunktet er kommet til at gøre rådsstrukturen mere dynamisk, og den vil fremsætte forslag om en rammelov om forskningsrådene. Regeringen anser det for ønskeligt, at antallet af forskningsråd reduceres fra de nuværende seks. Det enkelte råd vil her-